

19/8/84

EL LLENGUATGE

Els gerds

A l costat del castellanisme "fressa", per *maduixa*, verament vergonyós, hi ha encara, més generalitzat —encara que no sigui tan usual—, "frambuessa", per *gerd*, més detonant per la forma, amb un diftong impròpi del català, però més explicable perquè designa un fruit més poc corrent. D'altra banda, el mot del castellà no és sinó un préstec del francès, d'origen germànic, mentre que el mot català, *gerd*, és un mot autòcton, segons Coromines d'origen pre-romà, procedent dels primitius parlars pirinencs, i emparentat amb les designacions del gascó, l'alt aragonès i possiblement el basc. Coromines assenyala l'ús d'aquest mot, amb el seu diminutiu *gerdó* i la variant assimilada *jordó*, en el parlar vivent de gairebé totes les nostres comarques pirinenques, que és, naturalment, on es coneix aquest fruit, i el Diccionari Alcover-Moll el fa estendre fins al Montseny i la Plana de Vic.

La planta que fa els gerds s'anomena *gerdera*, nom que presenta també diverses variants, i que té com a nom científic *Rubus idaeus*. Modificat per l'adjectiu *silvestre*, el nom *gerdera* serveix també per a designar, segons Masclans, dues

altres espècies vegetals, el *Vaccinium myrtillus*, que deu ésser la més corrent, i que rep també els noms vulgars *avajonera* i *nadiu*, o el *Vaccinium vitis-idae*, que hom deu confondre sovint amb l'anterior. El Diccionari Fabra i la Gran Enciclopèdia només donen comte del *Vaccinium myrtillus*, que descriuen, el Fabra alhora a *avajonera* i a *gerdera (silvestre)*, sense, però, l'oportuna remissió, cosa que caldria esmenar (hi ha una remissió de *nadiu* a *avajonera*), i l'Enciclopèdia a *nabiu*, amb remissions de *avajonera* i *gerdera silvestre*. El seu fruit s'anomena *avajó*, i és també molt apreciat com a refrescant.

El mot *gerd* s'usa també, especialment en la llengua literària, com a adjectiu, significat "tendre, fresc, verd", i així mateix el seu derivat, el substantiu *gerdor*, "qualitat de *gerd*". Segons Coromines, és un mot, sobretot o únicament, vigatà, però usat per molts bons escriptors a partir de Verdaguier. Vet aquí un text de M. Manent (*L'aroma d'arc*) en què trobem, alhora, el nom i l'adjectiu: *Al Vernat passejàvem per la petita plaça deliciosa, ombrejada de til·lers, on abundaven els gerds olorosos (potser collits a muntanya)... Sota el castell s'allarga una vall gerda, regalada, coberta de fruiters —pomeres, pruneres, albercoquers...*

Albert Jané